https://doi.org/10.56308/AB.2025.1.02

EMIL KAŁUŻNIACKI (1845–1914)

ȘTEFĂNIȚA-MIHAELA UNGUREANU
Institutul „Bucovina”, Rădăuți
E-mail: mihaela.stefanita.ungureanu@gmail.com

Emil Kałużniacki (1845–1914)

(*Abstract*)

The article presents some biographical data and information about the scientific activity of Emil Kałużniacki, who was appointed professor of Comparative Slavic Philology at the University of Chernivtsi in 1875, dean of the Faculty of Philosophy (1886/87), and rector in the academic year 1899/90. Slavic philology was the central focus of his work for 40 years. He was the author of numerous studies and articles published in Latin, Greek, Polish, Russian, German, and Romanian, in scientific journals and document collections such as *Archiv für slavische Philologie*, *Documente privitoare la istoria Românilor culese de E. Hormuzachi*, *Monumenta Poloniae historica* etc. Emil Kałużniacki was a member of the Romanian Academy, a corresponding member of the Austrian Academy of Sciences, and the Academy of Sciences of St. Petersburg.

Keywords: history, Slavic studies, Slavic palaeography, document collections.

(*Rezumat*)

Articolul prezintă câteva date biografice și informații despre activitatea științifică a lui Emil Kałużniacki, numit profesor de filologie slavă comparată la Universitatea din Cernăuți în 1875, decan al Facultății de Filosofie (1886/87) și rector în anul universitar 1899/90. Filologia slavă a reprezentat centrul preocupărilor sale timp de 40 de ani. A fost autorul a numeroase studii și articole, apărute în limba latină, greacă, poloneză, rusă, germană și română, în reviste științifice și colecții de documente precum: *Archiv für slavische Philologie*, *Documente privitoare la istoria Românilor culese de E. Hormuzachi*, *Monumenta Poloniae historica* etc. Emil Kałużniacki a fost membru al Academiei Române, membru corespondent al Academiei Austriece de Științe și al Academiei de Științe din Petersburg.

Cuvinte-cheie: istorie, slavistică, paleografie slavonă, colecții de documente.

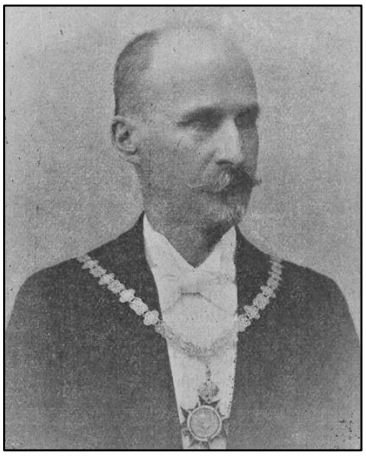

Anul 2025 are o semnificație deosebită pentru istoria Bucovinei, marcând împlinirea a 150 de ani de la înființarea Universității Franscisco-Josefine de la Cernăuți. Printre cei care s-au aflat, de-a lungul timpului, la conducerea instituției, și care au contribuit, prin activitatea lor, la creșterea prestigiului acesteia, se numără și profesorul și omul de știință Emil Kałużniacki, pe care îl evocăm în articolul de față.

Emil Kałużniacki[1] se naște pe data de 11 ianuarie 1845, într-o familie numeroasă, în satul Turze din Galiția, unde tatăl său era preot paroh. Frecventează gimnaziul din localitatea Sambor, unde, în 1863, susține examenul de maturitate. În continuare, se înscrie la cursurile Seminarului Teologic din Lemberg, iar doi ani mai târziu se transferă la Universitatea din Viena. Aici, sub îndrumarea profesorilor Franz Mikłosich[2], Anton Boller[3], Josef Aschbach[4], P. Albert Jäger[5] și Robert Zimmermann[6], studiază filologie, istorie și filosofie. Perioada vieneză este dificilă, marcată de lipsuri materiale, studentul Emil Kałużniacki fiind nevoit să trăiască din puținii bani obținuți din meditații[7].

[1] Extragem cea mai mare parte din informațiile biografice din lucrarea: Anton Norst, *Alma mater Francisco-Josefina. Festschrift zu deren 25jährigem Bestande*, Czernowitz, Verlag der k. k. Universitäts-Buchhandlung H. Pardini, 1900, pp. 34–35. Sursa foto: *ibidem*, p. 34.

[2] Franz von Mikłosich (1813–1891) – filolog austriac, profesor și rector al Universității din Viena (1853/54). A publicat numeroase lucrări despre limbile slave, dar și despre limba română, aromână, albaneză, greacă și romani. Vezi: *Encyclopaedia Britannica. A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information*, Eleventh Edition, volume XVIII (MEDAL to MUMPS), Cambridge, New York, University Press, 1911, p. 437.

[3] Anton Boller (1811–1869) – filolog austriac, profesor de lingvistică comparată și sanscrită la Universitatea din Viena. Vezi: *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950*, Band 1, Wien, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1957, pp. 99–100.

[4] Joseph von Aschbach (1801–1882) – istoric german, membru al Academiei Austriece de Științe, autor, între altele, al unui *Lexicon universal al religiilor* și al unei *Istorii a Universității din Viena*, la 500 de ani de la înființarea acesteia. Vezi: *Ibidem*, p. 32.

[5] Albert P. Jäger (1801–1891) – istoric austriac, profesor și rector (1865/66) al Universității din Viena, fondator al Institutului pentru Studierea Istoriei Austriei (Institut für Österreichische Geschichtsforschung) din Viena. Vezi: *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950*, Band 3, Wien, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, pp. 53–54.

[6] Robert Edler von Zimmermann (1824–1898) – filosof originar din Boemia, adept al hebartianismului, profesor, decan al Facultății de Filosofie (1876/1877) și rector al Universității din Viena (1886/1887). Vezi: *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950*, Band 16, Wien, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1957, pp. 546–547.

[7] Vatroslav Jagić, Leon Kellner, *Emil Kałużniacki 11.1.1845–3.7.1914*, în „Archiv für slavische Philologie", vol. 37, Berlin, Weidmannsche Buchhandlung, 1920, p. 280.

În octombrie 1865, susține examenul de atestare în învățământ și, în mai 1868, este numit profesor suplinitor la Gimnaziul „St. Annen" din Cracovia. În februarie 1871, devine profesor titular la Gimnaziul din Rzeszów, de unde, un an mai târziu, este transferat în aceeași calitate la Gimnaziul academic din Lemberg. La sfârșitul anului 1874, este chemat la Universitatea din Cracovia. Preferă, în schimb, să vină la proaspăt înființata Universitate din Cernăuți, unde, din octombrie 1875, este numit profesor de filologie comparată a limbilor slave. În anul universitar 1886/1887, ocupă funcția de decan al Facultății de Filosofie. Colegiul profesoral al acesteia îi conferă, în martie 1886, titlul de *doctor honoris causa*. În aprilie 1890, Emil Kałużniacki devine membru corespondent al Academiei Austriece de Științe, iar în decembrie 1891, al Academiei de Științe din Petersburg.

În anul 1877, din martie până în octombrie, întreprinde o călătorie de studii de durată, în timpul căreia trece prin Kiev, Moscova, Petersburg, Vilnius, Königsberg, Berlin, Breslau și Praga. Urmează o a doua excursie de studii, în vara anului 1892, când vizitează mănăstirile din nordul Moldovei, și o a treia, în vara anului 1894, pe care o efectuează în țările balcanice.

Despre omul Emil Kałużniacki avem o frumoasă și detaliată descriere, aparținând prietenului și colegului său, Leon Kellner, germanist și profesor universitar la Cernăuți, descriere din care redăm câteva pasaje: „Kałużniacki era înalt, cu o statură suplă și armonioasă, pe care se sprijinea un cap fin conturat, care, odată cu vârsta, căpătase trăsături mai aspre. Atrăgea atenția oriunde mergea prin înfățișarea sa, dând impresia unui nobil de rasă. Firea sa rezervată și curtoazia desăvârșită sporeau acest efect. Kałużniacki era deosebit de politicos în relațiile cu colegii și specialiștii din domeniul său, însă întotdeauna reținut și, în general, puțin comunicativ. În cadrul consiliului profesorilor, din care a făcut parte timp de 40 de ani, lua rareori cuvântul, dar, când o făcea, toți ascultau cu atenție, căci vorbea întotdeauna strict la obiect, fiecare cuvânt fiind bine gândit și cântărit. Nu a fost niciodată nevoit să retracteze vreo opinie exprimată. Vocea sa avea o greutate deosebită în consiliu". […] Kałużniacki nu avea niciun dușman în facultate, dar poate că niciun prieten apropiat. Ducea o viață liniștită de savant în cabinetul său de studiu, iar în afara timpului de lucru se dedica soției și celor doi copii. Cu toate acestea, nu era un inamic al vieții sociale – primea cu plăcere oaspeți și nu refuza întâlnirile colegiale care aveau loc în orașele universitare mai mici. La cafeneaua pe care o frecventa zilnic, la aceeași oră, după-amiaza, îi plăcea să discute la masa profesorilor despre chestiunile universitare și să dezbată probleme științifice cu colegii din domenii filologice înrudite". […] În spatele aspectului aristocratic al lui Kałużniacki se afla un caracter cavaleresc, care, în rândul colegilor săi moderni, părea aproape de modă veche. În viața de zi cu zi, era de o curtoazie desăvârșită – atent, amabil, binevoitor –, dar, în același timp, păstra cu grijă granița dintre colegialitate și familiaritate. Această reținere îl ferea atât de intruziuni, cât și de conflicte. Avea o fire profund sensibilă, dar autocontrolul și demnitatea îi erau înnăscute. Ceea ce l-a caracterizat cel mai

mult pe Kałużniacki în viața academică a fost obiectivitatea sa de neegalat, simțul său infailibil al dreptății și imparțialitatea sa constantă. În chestiuni disciplinare și în probleme legate de ocuparea posturilor, care agitau întreg consiliul profesorilor, el își păstra întotdeauna calmul, datorită poziției sale imparțiale. Kałużniacki nu a aparținut niciodată vreunui partid sau grup în cadrul consiliului. Una dintre trăsăturile sale cavalerești era faptul că un cuvânt dat era pentru el sacru, iar onoarea sa personală era impecabilă. De aceea, respecta cu cea mai mare strictețe regulamentele academice, considerând […] că funcția sa publică era un contract asumat și semnat. Aceasta a fost și poziția sa în chestiunile naționale. Pentru el, Universitatea din Cernăuți era, conform statutului său de înființare, o universitate germană și a continuat să predea exclusiv în limba germană, chiar și atunci când teologii și unii profesori ai Facultății de Filosofie începuseră deja să-și țină cursurile în română sau ruteană. Acest aspect este cu atât mai semnificativ, cu cât Kałużniacki avea un patriotism slav pronunțat. A urmărit cu mare interes eliberarea și progresul popoarelor balcanice și se bucura sincer de fiecare avans al neamului său în domeniul economic și politic. O vreme, Kałużniacki a fost în centrul unui cerc de politicieni ruteni ambițioși, printre care se număra și fostul său elev, Stephan Smal-Stocki, devenit ulterior profesor de literatură ruteană la Universitatea din Cernăuți. Totuși, s-a retras rapid din orice activitate politică, realizând, cu perspicacitatea sa, că firea sa de savant, orientată spre adevăr și obiectivitate, nu era potrivită pentru politică”[8].

La finalul descrierii, Leon Kellner oferă câteva detalii despre călătoriile științifice ale regretatului profesor: „În tinerețe, [Kał]użniacki a călătorit de două ori în Rusia, unde a studiat manuscrise slavone bisericești la Kiev, Moscova și Petersburg. Era un fin observator al oamenilor și al lucrurilor. Era extrem de interesant să-i asculți relatările despre Rusia și despre locuitorii ei. Un alt sejur în Munții Carpați a fost dedicat studiilor dialectale. Cunoștea în profunzime obiceiurile și tradițiile huțulilor, dar cel mai mult îl preocupau limba, cântecele și legendele lemkienilor (un trib rutean din zona Carpaților centrali). De asemenea, a întreprins o călătorie de cercetare prin Serbia și Bulgaria, care s-a extins până la Muntele Athos (1893–1894), aducând cu sine o bogată recoltă de rezultate științifice. O ședere îndelungată în România i-a oferit ocazia de a se familiariza atât cu limba țării, cât și cu manuscrisele sale prețioase”[9].

În anul universitar 1889/1890, Emil Kałużniacki este numit rector al Universității din Cernăuți, în locul predecesorului său, profesorul Constantin Popovici[10]. La acea vreme, instituția se putea lăuda cu 285 de studenți înscriși în

[8] *Ibidem*, pp. 281–282.

[9] *Ibidem*, p. 283.

[10] Constantin (călugărit Clement) Popovici (1846–1938) – profesor universitar de teologie la Universitatea din Cernăuți, membru al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. A absolvit Gimnaziul (1867) și apoi Institutul Teologic din Cernăuți (1871). Între anii 1871 și 1872 a urmat cursuri de specializare în teologie la Universitatea din Viena. A fost profesor de religie la

semestrul de iarnă și cu 268 rămași în cel de vară – cele mai mari cifre înregistrate de la înființare[11]. La inițiativa lui s-au pus bazele unei colecții de antichități și numismatică, vernisată în cadrul universității în iulie 1890.

Prelegerea noului rector, prilejuită de preluarea înaltei funcții academice, a fost susținută în data de 4 octombrie, având titlul: „Ueber die hauptsächlichsten Entwicklungsphasen der slawischen Philologie von der ältesten Zeit bis auf die Gegenwart" („Despre fazele cele mai importante de dezvoltare a filologiei slave din cele mai vechi timpuri până în prezent")[12].

Filologia slavă a reprezentat centrul preocupărilor științifice ale lui Emil Kałużniacki timp de 40 de ani. În acest domeniu, acesta a urmat două direcții de cercetare. Prima a fost îmbogățirea cunoștințelor despre lucrările literare de referință ale limbii și literaturii slave, prin analiza și clasificarea lor bibliografică și paleografică, și publicarea acestora. În acest sens, încă din anul 1871, a publicat în anuarul Gimnaziului din Cracovia studiul „Descriptio codicum slovenicorum qui in Bibliotheca Universitatis Jagelloneae inveniuntur, cura et opera Aemiliani Kałużniacki" („Descrierea manuscriselor slavone care se găsesc în Biblioteca Universității Jagiellone, îngrijită și realizată de Emil Kałużniacki"). Acesta conține și observații de natură lingvistică[13].

În 1874, Emil Kałużniacki participă la Congresul de Arheologie de la Kiev, după care publică, în volumul care a reunit prelegerile participanților, articolul „Обзоръ славяно-русскихъ памятниковъ языка и письма, находится въ библіотекахъ и архивахъ Лыговских" („Inventarierea documentelor lingvistice și literare slavo-ruse, aflate în biblioteci și arhive din Liov"). Apoi, în 1878, publică,

---

Școala Normală din Cernăuți (1872–1873); profesor suplinitor la Catedra de istorie bisericească și de drept canonic la Institutul Teologic (1873–1875); profesor extraordinar (1875) și definitiv (1880–1918) la Catedra de drept bisericesc de la Facultatea de Teologie a Universității cernăuțene; decan al aceleiași facultăți în mai multe perioade (1881–1882, 1886–1887, 1892–1893, 1897, 1898, 1913–1918) și rector al universității (1888–1889). În 1911 a primit titlul de *doctor honoris causa* al Universității cernăuțene. În 1871 a fost hirotonit preot; protopresbiter (1880), arhipresbiter stavrofor (1896), arhimandrit (1910), arhimandrit mitrofor (1918), consilier mitropolitan onorific și președinte al Consistoriului spiritual al Arhiepiscopiei Cernăuților (1925–1931). A fost deputat virilist în Dieta Bucovinei, legislatura a VI-a (1888–1889), deputat al corpului întâi al marii proprietăți bucovinene (1903–1907). A publicat lucrări de drept ecleziastic și traduceri în revistele de specialitate din epocă. Cf. Emil Satco, Alis Niculică, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. III, *P–Z*, Suceava, Editura „Karl. A. Romstorfer", 2018, pp. 151–152; Mihai-Ștefan Ceaușu, *Parlamentarism, partide și elită politică în Bucovina habsburgică (1848–1918). Contribuții la istoria parlamentarismului în spațiul central-est european*, Iași Editura Junimea, 2004, pp. 443, 512–513.

[11] *Die k. k. Franz-Josephs-Universität in Czernowitz im ersten Vierteljahrhundert ihres Bestandes.* Festschrift herausgegeben vom akademischen Senate, Czernowitz, Bukowinaer Vereinsdruckerei, 1900, „Allgemeiner Theil", p. LXIV.

[12] Prelegerea sa nu a fost publicată. Abia începând cu anul 1894, Senatul Academic al Universității din Cernăuți a început să tipărească rapoartele anuale de activitate, inclusiv discursurile de inaugurare ale rectorilor.

[13] Vatroslav Jagić, Leon Kellner, *op. cit.*, p. 283.

în volumul al VII-lea din colecția de documente referitoare la Galiția și țările învecinate, studiul „Dokumenta mołdawskie i multańskie z archiwum miasta Lwowa, wypracował Emil Kałużniacki” („Documente moldovenești și muntenești din arhiva orașului Liov, culese și îngrijite de Emil Kałużniacki”)[14].

Preocupat și de studiul limbii și al paleografiei slavone bisericești, Emil Kałużniacki redactează studiile: „Къ библіографйи церковпо-славянскихъ печатныхъ изданій въ Россия” („Contribuție la bibliografia publicațiilor tipărite în limba slavonă bisericească în Rusia”)[15] și „Die Geheimschrift bei den Slaven” („Scrierea cifrată la slavi”)[16], ultimul fiind publicat și în cartea slavistului de origine rusă P. A. Lavrov, *Кириловское письмо у Румыиъ* (*Scrierea chirilică în România*), apărută la Petrograd, în 1915.

Pentru filologia slavă, trei volume publicate de Emil Kałużniacki au o importanță deosebită. Acestea fac parte din colecția începută la inițiativa sa, *Monumenta Linguae palaeoslovenice,* după cum urmează: *Evangelium Putnanum* (*Evangheliarul de la Putna*) (vol. I, Vindobonae et Teschenae, 1888); *Actus Epistolaeque Apostolorum palaeoslovenice, ad fidem Codicis Christinopolitani saeculo XIIo scripti* (*Faptele și epistolele apostolilor, în paleoslavonă, conform Codexului Christinopolitan*) (vol. II, Vindobonae, 1896), bazat pe un manuscris din sudul Rusiei din secolul al XII-lea, și *Werke des Patriarchen von Bulgarien, Enthymius* (*Operele Patriarhului Enthymius al Bulgariei*) (vol. III, Vindobonae, 1901), o ediție amplă, realizată cu sprijinul Ministerului Austriac pentru Cultură și Învățământ. Aceste lucrări au consolidat contribuția sa la studiul filologic și paleografic al limbilor slave.

A doua direcție de cercetare a lui Emil Kałużniacki a fost aducerea în circuitul științific prin publicare, sub formă de ediții critice, a numeroase documente referitoare la Galiția, Bucovina, Moldova și Valahia.

Edițiile critice ale documentelor scrise în slavonă din spațiul lingvistic românesc au fost îmbogățite de Kałużniacki prin cele publicate în colecția coordonată de Eudoxiu Hurmuzachi, *Documente privitoare la istoria Românilor*. Despre interesul său pentru istoria românilor, Nicolae Iorga scria: „Cu ocazia cercetărilor sale în arhivele municipale din Lemberg, el avu norocul să descopere mai multe documente slavone privitoare la istoria Moldovei, pe cari, comentându-le și înzestrându-le cu o traducere, le-a publicat în Colecția «Hurmuzachi» (vol. I, 2, pp. 771–888, II, 2, pp. 651–728 și II, 3, pp. 697–732). Însemnătatea istorică a acestor documente, ieșite din cancelaria primilor domni moldoveni, este evidentă. Pe dânsele se întemeiază aproape exclusiv cunoștințele noastre cu privire la istoria Moldovei înainte de Ștefan cel Mare”[17].

[14] *Ibidem*, p. 284.

[15] În „Сборникъ по славяновѣдѣнію” („Culegere de slavistică”), vol. XLH, Petersburg, 1886, p. 46. Apud Vatroslav Jagić, Leon Kellner, *op. cit.*, p. 284.

[16] *Ibidem*.

[17] Nicolae Iorga, „† Emil Kałużniacki”, în „Junimea literară”, anul 11, nr. 6–8, 1914, p. 216.

La rândul său, evocându-l pe Emil Kałużniacki la 12 ani după trecerea sa în neființă, Grigore Nandriș considera despre acesta că, „deși străin de neamul nostru și de rosturile noastre culturale, și-a închinat o mare parte din activitatea sa științifică istoriei și culturii noastre. A făcut aceasta cu toată obiectivitatea adevăratului om de știință și cu toată temeinicia unui spirit critic bogat informat”[18]. Grigore Nandriș aduce câteva precizări și completări asupra documentelor slavone publicate de Emil Kałużniacki în colecția îngrijită de Eudoxiu Hurmuzachi, și anume: „În vol. I, partea 2-a, apendice I (1890) reproduce documente din *Monumenta Serbica*, editate de Miklosich în anul 1858 în Viena și din *Vremėnnik obščestva istorii i drevnostej rossijskich*, tom. XXI, adnotându-le și însoțindu-le cu traduceri latine. În același volum, apendice II, publică documente slavone din Arhivele imperiale de la Moscova, procurate de Nicolae Kretzulescu”, iar în „partea a 3-a, apendice 1892, K. publică o serie de documente din *Acta Tomiciana* și din alte publicații străine”[19].

Colaborarea lui Emil Kałuzniacki cu profesorul Franz von Miklosich a dus, printre altele, la realizarea amplului studiu „Über die Wanderungen der Rumunen in den dalmatinischen Alpen und Karpaten” („Despre migrațiile românilor în Alpii Dalmații și Carpați”)[20]. Subcapitolele semnate de Kaluzniacki privesc: „Elemente românești în limba ruteană și polonă”[21]; „Lista localităților din Galiția formate prin așezarea românilor”[22]; „Note istorice”[23]; „Completări la paginile 11 și 25”[24]. În acest studiu, „autorul dovedește, întemeindu-se pe un vast material istoric, că Românii se răspândiseră în cursul veacului al 12-lea și al 13-lea, precum și în cursul celor următoare asupra Galiției ostice ca mercenari, negustori, emigranți, meseriași, țărani și păstori și ei se așezaseră acolo în mod statornic, ocârmuindu-se după obiceiul lor strămoșesc. Kałuzniacki constată în Galiția peste o sută de sate înființate pe temeiul dreptului românesc (*jus valachicum, jus et consuetudo Valachorum*)”[25].

Remarcăm, de asemenea, interesul său pentru limba polonă, care s-a manifestat atât în plan literar, cât și bibliografic. A publicat studiile: „Privire istorică asupra

[18] Grigore Nandriș, „Emil Kałużniacki”, în „«Codrul Cosminului. Buletinul «Institutului de Istorie și Limbă»”, anul II–III, 1925–1926, Institutul de Arte grafice și Editură „Glasul Bucovinei”, 1927, p. 579.

[19] *Ibidem*, p. 580.

[20] Franz von Miklosich, „Über die Wanderungen der Rumunen in den dalmatinischen Alpen und Karpaten”, în „Denkschriften der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Klasse”, dreißigster Band, Wien, in Commission bei Carl Gerold’s Sohn, 1880, pp. 1–66 (https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=umn.31951d00013570t&seq=33, accesat în 10 martie 2025). Studiul tratează particularitățile lingvistice ale comunităților românești de pe teritoriul Serbiei, Croației, Ucrainei, Poloniei și Cehiei.

[21] Emil Kałużniacki, „Rumunisches im kleinrussischen und polnischen”, în *Ibidem*, pp. 11–22.

[22] Idem, „Verzeichnis der Ortschaften in Galizien, die durch Ansiedlung von Rumunen entstanden sind”, în *Ibidem*, pp. 25–38.

[23] Idem, „Historische Notizen”, în *Ibidem*, pp. 39–58.

[24] Idem, „Ergänzungen zu Seite 11”, în *Ibidem*, pp. 59–64.

[25] Nicolae Iorga, *op. cit.*, pp. 261–217.

graficii și ortografiei poloneze”[26], „Mici texte vechi poloneze”[27] și „Recenzia poloneză a sentințelor magdeburgheze și colecțiile latine și cehe relevante”[28]. Această ultimă lucrare reprezintă o contribuție importantă la istoria comparată a dreptului slav și a surselor sale. Un alt studiu privind istoria poloneză a fost realizat de Kałużniacki pe baza unui text oferit de August Bielowski, despre viața lui Moyses de Ungaria (Mojżesza Węgrzyna). De asemenea, Kałużniacki a publicat articole în revista „Archiv für slavische Philologie”, cu care a avut o colaborare îndelungată.

În ultimii săi ani de viață, Emil Kałużniacki a suferit din cauza problemelor respiratorii și arteriale, care s-au agravat în perioadele reci, până când, în iarna anului 1913/1914, a fost nevoit să-și suspende cursurile. În vara anului următor, după o aparentă însănătoșire, starea lui s-a înrăutățit iremediabil și „numai devotamentul și iubirea soției și a celor două fiice au putut să aline suferința ultimelor zile. […] A murit în plină activitate didactică și științifică, fiind deosebit de regretat de studenții și colegii săi. […] Soarta a fost, însă, îngăduitoare, și l-a cruțat de experiența ororilor Războiului Mondial”[29]. Elogios încheia și Grigore Nandriș evocarea eminentului profesor: „Activitatea științifică a lui K. a îmbrățișat, cu o rară competență, întregul domeniu al slavisticei, ocupându-se cu cele mai variate probleme din domeniul filologiei, al istoriei literaturii vechi, al lingvisticei și al istoriei culturale. Pretutindeni K. a avut aceeași grijă minuțioasă de amănunt și aceeași nobilă preocupare de adevăr”[30].

În încheierea prezentării noastre, redăm, în ordine cronologică, o selecție a studiilor și articolelor publicate de profesorul Emil Kałużniacki, apărute în limba latină, greacă, poloneză, rusă, germană și română, rod al unei bogate activități științifice, care merită atenția publicului și a cercetătorilor interesați din domeniu:

1. *Descriptio codicum slovenicorum qui in Bibliotheca Universitatis Jagelloneae inveniuntur* (*Descrierea manuscriselor slovene aflate în Biblioteca Universității Iagellone*) (anexă la anuarul Gimnaziului „St. Annen” din Cracovia, pentru anul 1871);

2. „Dokumenta moldawskie i multańskie z archivuw miasta Lwowa” („Documente moldovenești și muntene din arhivele orașului Liov”), în „Akta grodzkie i ziemskie” („Acte orășenești și ținutale”), Lemberg, 1878;

3. „Historische, topographische und sprachliche Beiträge zur Geschichte der rumänischen Niederlassungen in Galizien” („Contribuții istorice, topografice și

[26] Emil Kałużniacki, „Historische Uebersicht der Graphik und der Orthographie der Polen”, în „Sitzungsberichten der philosophisch-historischen Classe der Wiener Akademie der Wissenschaften”, vol. 99, Viena, 1882, p. 42.

[27] Idem, „Kleinere altpolnische Texte aus Handschriften des XV. und des Anfangs des XVI. Jahrhunderts”, în *Ibidem*, vol. 101, 1882, p. 54.

[28] Idem, „Die polnische Recension der Magdeburger Urtheile und die einschlägigen deutschen, lateinischen und czechischen Sammlungen”, în *Ibidem*, vol. 111, p. 220.

[29] Vatroslav Jagić, *op. cit.*, p. 281.

[30] Grigore Nandriș, *op. cit.*, pp. 581–582.

lingvistice la istoria așezărilor românești din Galiția"), în Franz Miklosich, *Ueber die Wanderungen der Rumänen in den dalmatinischen Alpen und den Karpathen* (*Despre migrațiile românilor în Alpii Dalmației și în Carpați*), Viena, 1879;

4. „Historische Uebersicht der Graphik und der Orthographie der Polen" („Privire istorică asupra grafiei și ortografiei poloneze"), în „Sitzungsberichten der philosophisch-historischen Classe der Wiener Akademie der Wissenschaften", vol. 99, Viena, 1882;

5. „Kleinere altpolnische Texte aus Handschriften des XV. und des Anfangs des XVI. Jahrhunderts" („Mici texte vechi poloneze din manuscrise din secolul al XV-lea și de la începutul secolului al XVI-lea"), în Idem, vol. 101, Viena, 1882;

6. *Beiträge zur älteren Geheimschrift der Slaven* (*Contribuții la vechea scriere cifrată a slavilor*), în *Ibidem*, Viena, 1883;

7. „Polikarpa mnicha żywot Mojżesza węgrzyna" („Viața lui Moise Ungurul, scrisă de călugărul Polikarp"), în *Monumenta Poloniae historica*, vol. IV, Lemberg, 1882 (text în limba slavonă cu traducere în poloneză și observații critice);

8. „Die polnische Recension der Magdeburger Urtheile und die einschlägigen deutschen, lateinischen und czechischen Sammlungen" („Recenzia versiunii poloneze a Hotărârilor Magdeburgice[31] și colecțiile relevante germane, latine și cehe"), în „Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Classe der Wiener Akademie der Wissenschaften", vol. 111, Viena, 1886;

9. *K bibliografii cierkowno-sławianskich pieczatnych izdanij w Rossii* (*Contribuție la bibliografia publicațiilor tipărite în slavona bisericească în Rusia*), Sankt Petersburg, Tipografija Impieratorskoj Akadiemii Nauk, 1886;

10. „Einige Berichtigungen zum Texte der Urkunde Asen's II. vom Jahre 1230–1241" („Unele rectificări la textul manuscrisului lui Asen al II-lea dintre anii 1230–1241"), în „Archiv für slavische Philologie", vol. XI, Berlin, 1888;

11. „Ueber die Verbreitung und die gegenwärtige Bedeutung des slawischen «Крачни-Коročни»" („Despre răspândirea și semnificația actuală a termenului slav «Крачни-Коročни»"), în *Ibidem*, Berlin, 1888;

12. „Zur Geschichte der Wanderungen des Traumes der Mutter Gottes" („Contribuții la istoria răspândirii visului Maicii Domnului"), în *Ibidem*, Berlin, 1888;

[31] „Hotărârile Magdeburgice" („Magdeburger Urteile") sunt texte cu caracter juridic și fac parte din categoria surselor de drept saxon-magdeburgic. Manuscrisul german al „Hotărârilor Magdeburgice" este datat între sfârșitul secolului al XIV-lea și începutul secolului al XV-lea. Din punct de vedere lingvistic, textul aparține perioadei limbii germane moderne timpurii (Frühneuhochdeutsch). Traducerea polonezã a „Hotărârilor Magdeburgice" a fost realizată între anii 1440 și 1460 la Lemberg. Originalul traducerii s-a pierdut. Textul german al „Hotărârilor Magdeburgice" nu a fost încă supus unei analize lingvistice, în timp ce versiunile poloneze au fost cercetate în mod repetat, în special din perspectivă istorico-lingvistică. Stadiul cercetărilor asupra acestor texte a fost sintetizat, printre alții, și de Emil Kałużniacki în 1886. Vezi: Inge Billy, „Zur Rezeption des sächsisch-magdeburgischen Rechts in Polen aus sprachhistorischer Sicht", în: „Gwary Dziś", nr. 7, 2019, pp. 129–139. Articol separat, în varianta online: file:///C:/Users/Admin/Downloads/Gwary-7-11-Bily.pdf, pp. 130–131.

13. *Monumenta Linguae palaeoslovenice* […], Tomus I: *Evangeliarum Putnanum*, Viena și Teschen, 1888;

14. „Ueber die Bedeutung des altserbischen «трапь»" („Despre semnificația cuvântului vechi sârb «трапь»), în „Archiv für slavische Philologie", vol. XII, Berlin, 1890.

15. „Documente slavone, reproduse din *Monumenta Serbica*. Eddit Franc. Miklosich și «Vremėnnik obščestva istorii i drevnostej rossijskich» [Anuarul Societății pentru Istoria Antichităților Rusești], tomul XXI, cu traduceri latine și cu note", în *Documente privitoare la istoria Românilor culese de E. Hormuzachi*, vol. I, anexa I, secțiunea a II-a, București, 1890;

16. „Documente slavone din archivele imperiale din Moscova, procurate de Nicolae Kretzulescu, cu traduceri latine și cu note", în Idem, vol. II anexa II, secțiunea a II-a, București, 1890;

17. „Zur Textkritik der altserbischen Urkunden" („Contribuții la critica textului documentelor vechi sârbești"), în „Archiv für slavische Philologie", vol. XIII, Berlin, 1891;

18. „Hat die Stadt Adrianopol bei den Bulgaren Drin oder Odrin geheißen?" („Orașul Adrianopol, din Bulgaria, s-a numit Drin sau Odrin?"), în *Ibidem*, Berlin, 1891;

19. „Documente slavone, reproduse din *Monumenta Serbica* de Miklosich etc. și din alte publicațiuni, cu traduceri latine și cu note", în *Documente privitoare la istoria Românilor culese de E. Hormuzachi*, vol. II, anexa I, secțiunea a II-a, București, 1891;

20. „Beschwörung des Gewitters in einer Aufzeichnung aus dem Ende des XVII. Jahrhunderts" („Descântec împotriva furtunii într-un text de la sfârșitul secolului al XVII-lea"), în „Archiv für slavische Philologie", vol. XIV, Berlin, 1892;

21. „Was haben wir unter den «czernyja glavy» im *Nomocanon XIV titulorum* zu verstehen?" („Ce trebuie să înțelegem prin «czernyja glavy» în *Nomocanon XIV titulorum*[32]"), în *Ibidem*, Berlin, 1892;

22. „Documente slavone, reproduse din *Acta Tomiciana* și din alte publicațiuni, cu traduceri latine și cu note", în *Documente privitoare la istoria Românilor culese de E. Hormuzachi*, vol. II, anexa I, secțiunea a III-a, București, 1892;

[32] Colecție de legislație ecleziastică (canoane) și legi civile (în greacă, „nomoi") legate de Biserica creștină. *Nomocanonul*, în diversele sale redactări, a servit drept text juridic în Biserica Răsăriteană până în secolul al XVIII-lea. În secolul al VI-lea, două forme principale ale *Nomocanonului* au fost acceptate simultan: *Nomocanonul în 50 de titluri* și *Nomocanonul în 14 titluri*. Acesta din urmă, compilat de patriarhul Ioan Scholasticul (565–577), a fost ulterior actualizat de patriarhul Photius (c. 820–891) și republicat în 883. O adaptare slavonă a *Nomocanonului* bizantin a fost compilată de Sava, primul arhiepiscop al Serbiei, în 1219 (https://www.britannica.com/topic/nomocanon#ref96713, accesat în 10 martie 2025).

23. „Zur Geschichte der bulgarischen Benennung der Stadt Phillipoppel[33]" („Despre istoria denumirii bulgare a orașului Phillipoppel"), în „Archiv für slavische Philologie", vol. XV, Berlin, 1892;

24. „Zur Literatur der Visionen in der Art der *Visio Tundali*[34]" („Despre scrierile cu caracter vizionar, în maniera lui Tnugdalus"), în „Archiv für slavische Philologie", vol. XVI, Berlin, 1894;

25. „Ueber einen kirchenslavisch-rumänisches Vocabular" („Despre un dicționar slavon-român"), în *Ibidem*, Berlin, 1894;

26. „Ueber zwei noch unbekannte Abschriften der serbischen Annalen" („Despre două copii încă necunoscute ale analelor sârbești"), în *Ibidem*, Berlin, 1894;

27. „Ueber die Wandlung des Namens «Kupalo» in «Kopalo»" („Despre transformarea numelui «Kupalo» în «Kopalo»"), în *Ibidem*, Berlin, 1894;

28. *Actus Epistolaeque Apostolorum palaeoslovenice, ad fidem Codicis Christinopolitani saeculo XIIo scripti* (*Faptele și epistolele apostolilor, în paleoslavonă, conform Codexului Christinopolitan[35], scris în secolul al XII-lea*), Viena, 1896;

29. „Zur älteren Paraskevaliteratur der Griechen, Slaven und Rumänen" („Scrieri mai vechi despre Sf. Parascheva ale grecilor, slavilor și românilor"), în „Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Classe der Wiener Akademie der Wissenschaften", vol. 141, Viena, 1899;

30. *Aus der panegyrischen Literatur der Südslaven* (*Din literatura panegirică a slavilor sudici*), Viena, in Commission bei Carl Gerold's Sohn, 1901;

31. *Werke des Patriarchen von Bulgarien, Enthymius* (*Operele Patriarhului Enthymius al Bulgariei*), Viena, in Commission bei Carl Gerold's Sohn, 1901;

32. „Ueber Wesen und Bedeutung der volksetymologischen Attribute christlicher Heiliger" („Despre esența și semnificația atributelor etimologice populare ale sfinților creștini"), în „Archiv für slavische Philologie", Berlin, 1908.

---

[33] Denumirea grecească a orașului Plovdiv, din Bulgaria.

[34] *Visio Tnugdali* (*Viziunea lui Tnugdalus*) este un text religios din secolul al XII-lea, care relatează viziunea despre lumea de dincolo a cavalerului irlandez Tnugdalus (mai târziu numit și „Tundalus", „Tondolus" sau, în traducerile englezești, „Tundale", toate derivând din forma originală în irlandeza veche, *Tnúdgal*, care înseamnă „dorință, curaj" sau „curaj feroce"). A fost unul dintre cele mai populare și elaborate texte din genul medieval al literaturii vizionare despre infern și a fost tradus de patruzeci și trei de ori, din latina originală, în cincisprezece limbi până în secolul al XV-lea, inclusiv în islandeză și belarusă. Lucrarea a rămas cea mai populară în Germania, având zece traduceri diferite în germană și patru în neerlandeză (https://en.wikipedia.org/wiki/Visio_Tnugdali, accesat în 10 martie 2025).

[35] Este vorba despre *Apostolus Christinopolitanus*, un manuscris unic pe pergament, scris în secolul al XII-lea. Codexul reprezintă cea mai veche și completă traducere a *Faptelor Apostolilor* și a *Epistolelor Apostolilor* în limba slavonă bisericească. Manuscrisul are trei părți, păstrate în colecțiile Ucrainei și ale Republicii Polone. Partea principală a manuscrisului medieval, sub forma unui codex, se află în custodia Muzeului de Istorie din Liov. Celelalte două părți sunt fragmente și aparțin colecțiilor Institutului de Manuscrise al Bibliotecii Naționale „V. Vernadskyi" din Ucraina și Bibliotecii Prinților Czartoryski a Muzeului Național din Cracovia. E. Kałużniacki s-a ocupat de fragmentul aflat la Liov. Vezi: Metodius (Stanislav) Voloshchenko, *The Apostolus Christinopolitanus: a codicological study of the Cyrillic codex of the twelfth century*, Kiev, Horobets Publishing House, p. LXXXII (https://archive.org/details/apostolus-christinopolitanus-codicological-study, accesat în 10 martie 2025).

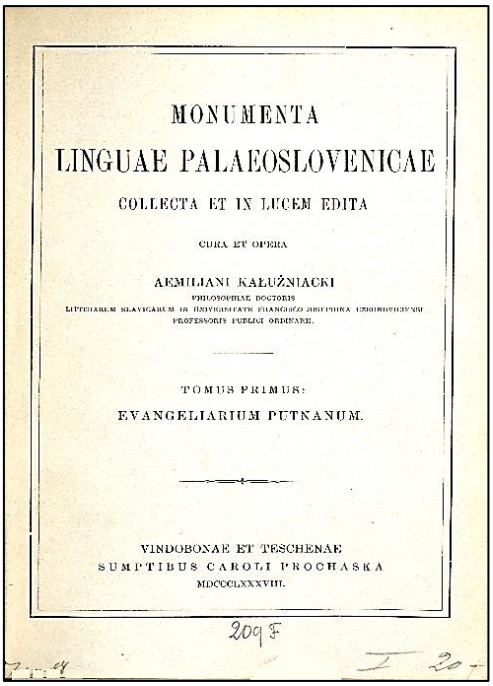

MONUMENTA

LINGUAE PALAEOSLOVENICAE

COLLECTA ET IN LUCEM EDITA

CURA ET OPERA

AEMILIANI KAŁUŻNIACKI

PHILOSOPHIAE DOCTORIS

LITTERARUM SLAVICARUM IN UNIVERSITATE FRANCISCO-JOSEPHINA LEOPOLIENSI

PROFESSORIS PUBLICI ORDINARII.

TOMUS PRIMUS:

EVANGELIARIUM PUTNANUM.

VINDOBONAE ET TESCHENAE

SUMPTIBUS CAROLI PROCHASKA

MDCCCLXXXVIII.

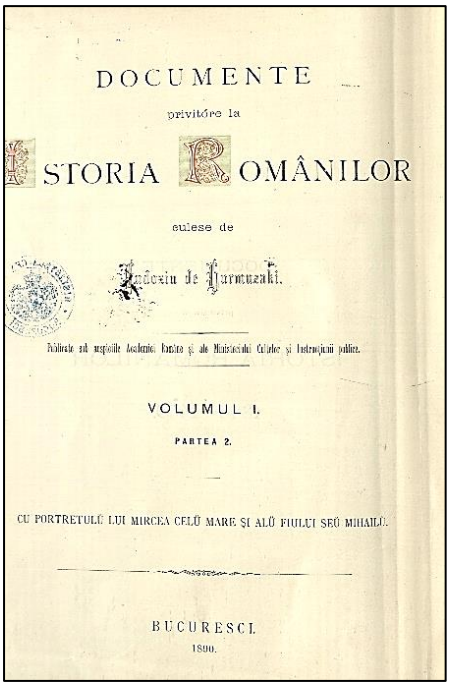

DOCUMENTE

privitóre la

ISTORIA ROMÂNILOR

culese de

Eudoxiu de Hurmuzaki.

Publicate sub auspiciile Academiei Române și ale Ministeriului Cultelor și Instrucțiunii publice.

VOLUMUL I.

PARTEA 2.

CU PORTRETULÉ LUI MIRCEA CELŬ MARE ȘI ALŬ FIULUI SĚŬ MIHAILŬ.

BUCURESCI.

1890.

Sursa: https://archive.org/details/monumentalinguae Sursa: https://www.biblioteca-digitala.ro

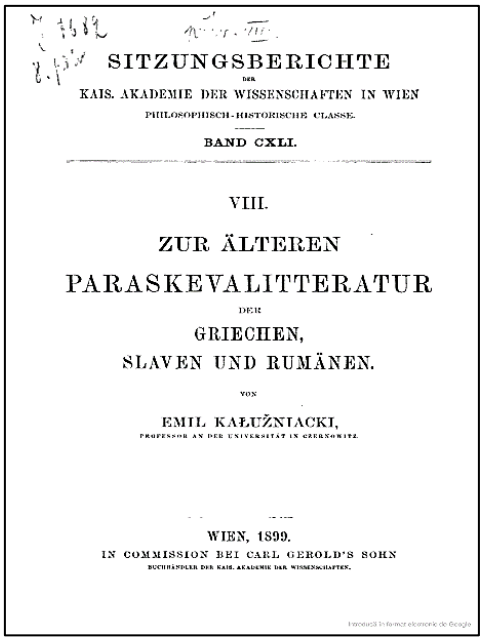

SITZUNGSBERICHTE

DER

KAIS. AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN IN WIEN

PHILOSOPHISCH-HISTORISCHE CLASSE.

BAND CXLI.

VIII.

ZUR ÄLTEREN

PARASKEVALITTERATUR

DER

GRIECHEN,

SLAVEN UND RUMÄNEN.

VON

EMIL KAŁUŻNIACKI,

PROFESSOR AN DER UNIVERSITÄT IN CZERNOWITZ.

WIEN, 1899.

IN COMMISSION BEI CARL GEROLD'S SOHN

BUCHHÄNDLER DER KAIS. AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN.

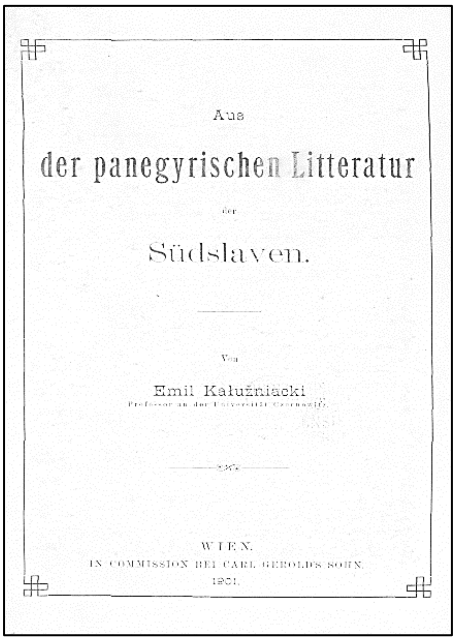

Aus

der panegyrischen Litteratur

der

Südslaven.

Von

Emil Kałużniacki

WIEN.

IN COMMISSION BEI CARL GEROLD'S SOHN.

1901.

Sursa: https://searchworks.stanford.edu/view/8729361 Sursa: https://archive.org/details

BIBLIOGRAFIE

1. Ceaușu, Mihai-Ștefan, *Parlamentarism, partide și elită politică în Bucovina habsburgică (1848–1918). Contribuții la istoria parlamentarismului în spațiul central-est european*, Iași, Editura Junimea, 2004.
2. *Die k. k. Franz-Josephs-Universität in Czernowitz im ersten Vierteljahrhundert ihres Bestandes.* Festschrift herausgegeben vom akademischen Senate, Czernowitz, Bukowinaer Vereinsdruckerei, 1900, „Allgemeiner Theil".
3. *Encyclopaedia Britannica. A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information*, eleventh Edition, volume XVIII (MEDAL to MUMPS), Cambridge, New York, University Press, 1911.
4. Iorga, Nicolae, „† Emil Kałuzniacki", în „Junimea literară", anul 11, nr. 6–8, Iași, 1914.
5. Jagić, Vatroslav, Kellner, Leon, *Emil Kałużniacki 11.1.1845–3.7.1914*, în „Archiv für slavische Philologie", vol. 37, Berlin, Weidmannsche Buchhandlung, 1920.
6. Miklosich, Franz„Über die Wanderungen der Rumunen in den dalmatinischen Alpen und Karpaten", în „Denkschriften der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Klasse", dreißigster Band, Wien, in Commission bei Carl Gerold's Sohn, 1880, pp. 1–66 (https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=umn.31951d00013570t&seq=33).
7. Nandriș, Grigore, „Emil Kałuzniacki", în „«Codrul Cosminului. Buletinul «Institutului de Istorie și Limbă»", anul II–III, 1925–1926, Institutul de Arte grafice și Editură „Glasul Bucovinei", 1927.
8. Norst, Anton, *Alma mater Francisco-Josefina. Festschrift zu deren 25jährigem Bestande*, Czernowitz, Verlag der k. k. Universitäts-Buchhandlung H. Pardini, 1900.
9. *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950*, Wien, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1957.
10. Rusu, Dorina N., *Membrii Academiei Române, 1886/2003. Dicționar*, ediția a III-a, revăzută și adăugită cu un cuvânt-înainte de Academician Eugen Simion, Președintele Academiei Române, București, Editura Enciclopedică, Editura Academiei Române, 2003.
11. Satco, Emil, Niculică, Alis, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. III, *P–Z*, Suceava, Editura „Karl. A. Romstorfer", 2018.